

Noli me tangere - lat. – „nedotýkaj sa ma“

1.slová Ježiša určené Márii Magdaléne (*Ján 20,17*)

2.*ikonografický* námet *Krista záhradníka*: vzkrieseného Krista a kľáčiacej Márie Magdalény; pozri *christologické motívy*; *latinské slová a frázy*

3.alternatívny názov pre Vzkriesenie Ježiša Márii Magdaléne

Hall: po *vzkriesení* sa *Kristus* ukázal *Márii Magdaléne*, keď stála u prázdneho hrobu a plakala; keď ho spoznala, povedal jej, aby sa ho nedotýkala, ale išla za *učeníkmi* s odkazom, že bol práve vzkriesený; v tomto výjave sú preto zobrazené iba dve postavy: Magdaléna buď kľáčí alebo sa skláňa pred Kristom, ktorý mierne ustupuje pred jej natiahnutými rukami; motyka alebo rýľ, ktoré niekedy drží Spasiteľ v ruke, súvisí s Jánovou poznámkou, že Mária Magdaléna ho spočiatku chybne pokladala za záhradníka; kresťanská náuka o vzkriesení je založená na takýchto *zjaveniach* sa Krista svojim nasledovníkom potom, čo zomrel na kríži (medzi ukrižovaním a nanebovstúpením Krista podľa kresťanskej legendy uplynulo 40 dní); pozri *biblia*, *Ježiš*, *Kristus*

Baleka: výjav zobrazujúci Máriu Magdalénu, ktorá v hrobe nenachádza už zmŕtvychvstalého Krista a ktorá ho spočiatku nespoznala ani v podobe záhradníka; obraz sa objavuje v umení už od 4.st.; od 9.st. drží Kristus v pravej ruke kríž so zástavou (*zástava krížová*), ľavou rukou žehná; v stredoveku býva oblečený do bieleho rúcha, neskoršie polooblečený, aby boli vidieť jeho rany (pozri *päť rán Kristových*); niekedy zobrazovaný ako *záhradník* so širokým klobúkom a rýľom; výjav zmŕtvychvstalého Krista rozširovaný aj o strážcov pri jeho hrobe a o anjelov (*archanjel Gabriel*); pozri *zmŕtvychvstanie*

http://it.wikipedia.org/wiki/Maria_Maddalena

http://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1ria_Magdolna

http://en.wikipedia.org/wiki/Pistis_Sophia

<https://www.google.sk/search?q=Mengs:+Noli+me+tangere&espy=2&biw=1841&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiOlazPvJPKAhUDzxQKHcZEAokQsAQIGQ&dpr=1#imgsrc=It6y0zvHA9epHM%3A>

Zbožné ženy pri hrobe. Noli me tangere (Psalterium Ingeborg, 12.st.)

Noli me tangere, Cesta do Emauz a Neveriaci Tomáš (maľba na drevenom dreve, Catedral de Teruel, Španielsko, 13.st)

Duccio: Noli me tangere (1308-1311)

Giotto: Noli me tangere (14.st.)

Bramantino: Noli me tangere (15.-16.st.)

A. Dürer: Kristus sa zjavuje Márii Magdaléne (30.grafický list Malých pašii, 1510)

L. van Leyden: Noli me tangere (rytina, 1519)

J. Cornelisz van Oostsanen: Noli me tangere (1507)

L. Orsi: Noli me tangere (1575)

H. Baldung Grien: Kristus ako záhradník. Noli me tangere (1539)

Tizian: Noli me tangere (16.st.)

P. Veronese: Noli me tangere (16.st.)

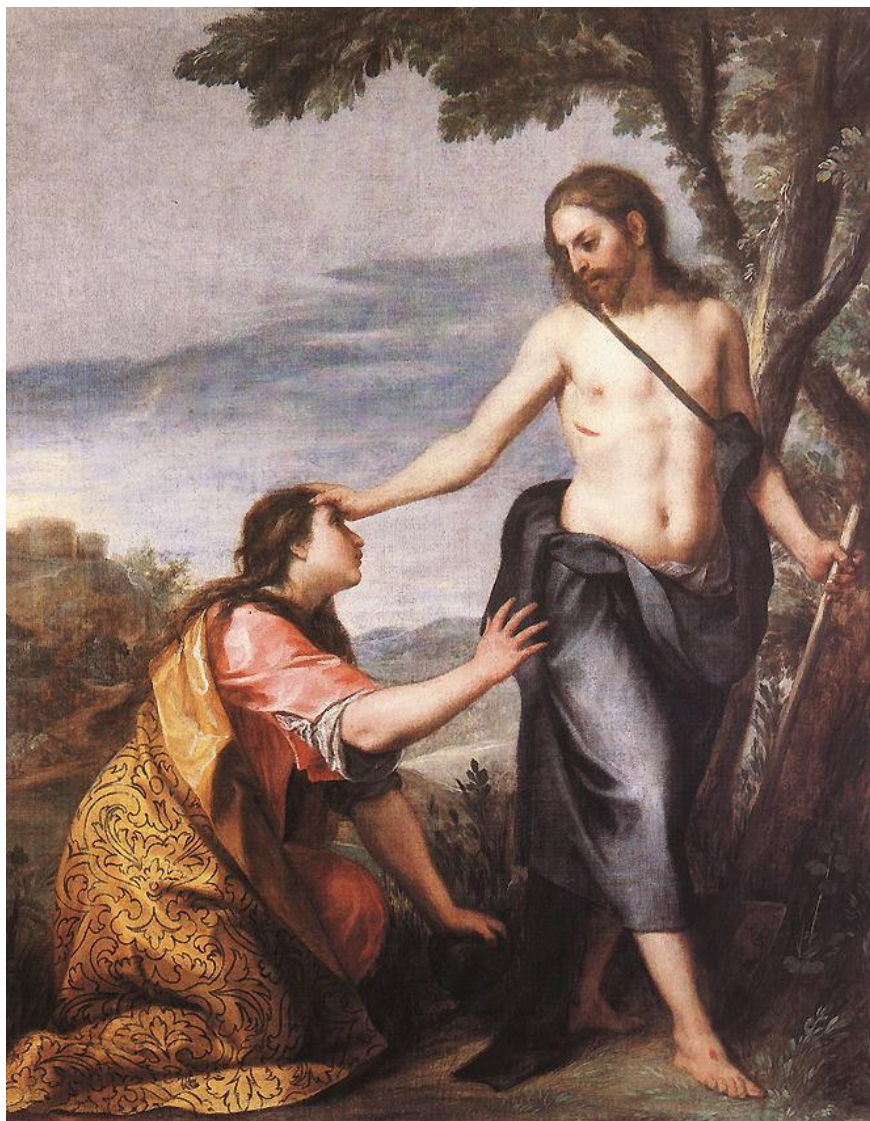
L. Fontana: Noli me tangere (1581)

L. Fontana ? : Noli me tangere (16.st.)

Rembrandt: Kristus a Magdaléna. Noli me tangere (1638)

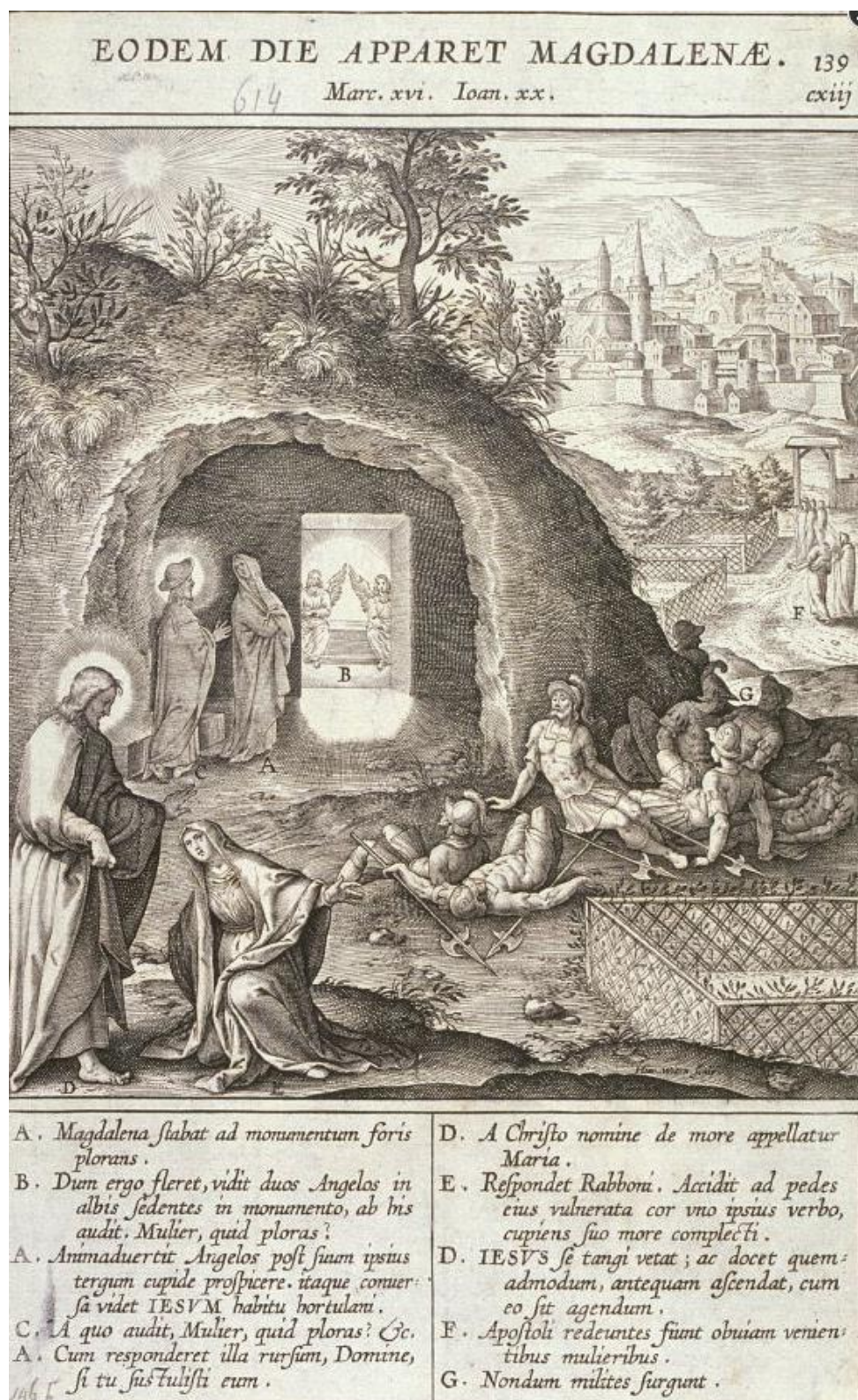
A. Cano: Noli me tangere (1640)

Podľa S. de Vos: Noli me tangere (17.st.)

P. van Somer ml.: Noli me tangere (lept, 17.st.)

H. Wierix: Kristus sa zjavuje Márii Magdaléne (16.-17.st.)

A. R. Mengs: Noli me tangere (18.st.)

F. Solimeno: Noli me tangere (18.st.)

A. A. Ivanov: Ježišovo zjavenie Márie Magdaléne po vzkriesení (1835)

W. Etty: Kristus sa zjavuje Márii Magdaléne po vzkriesení (1834)

Noli tangere (turbare) circulos meos - lat. – „nedotýkaj sa mojich kruhov“

-slová *Archimeda*, ktorými sa snažil ochrániť svoje geometrické obrazce pred rímskym vojakom pri dobytí *Syrakúz*; pozri *latinské slová a frázy*

-podľa legendy veta bola vyslovená gréckym matematikom a astronómom *Archimedom*, keď Rimania dobyli mesto Syrakúzy po obliehaní 214-212 pr.Kr.; rímsky generál Marcus Claudius Marcellus nariadil zajatie Archimedesu; niektorí vojaci vošli do domu Archimedesu a jeden z vojakov sa spýtal, kto je to; ale podľa Valeria Maxima Archimedes len odpovedal: *Noli, obsecro, Ist disturbare* („Nie, ja vás prosím, neporušte /piesok/), pretože Archimedes bol tak zabraný do kruhoch nakreslených na piesok pred sebou; potom, jeden z vojakov zabil Archimeda, napriek príkazu Marcusa Claudia Marcella; neexistuje žiadny spoľahlivý dôkaz, že Archimedes vyslovil tieto slová a ani v Plutarchovi sa nespomínajú; gréc. fráza znenie „μη μου τοὺς κύκλους τάραττε!“ (me mou tous kuklous taratte) do latinčiny preložená „Noli tangere (turbare) circulos meos“ je jedinou verziou, ktorá prežíva od staroveku

-autori klasickí a byzantskí (Valerius Maximus, Plutarchos, Tetzes a Zonaras) spomínajú posledné slová veľkého vedca, ale všetci používajú rôzne výrazy

L. Giordano: Smrť Archimeda (17.st.)

nóma - egyptská provincia; pozri *Egypt*

nomádi - kočujúci pastieri, príp. kočujúci lovci a zberači; v úzkom umeleckohistorickom kontexte najmä *Skýti* a *Sarmantovia* (> *zoomorfný štýl*), *Hunovia*, *Avari*, *Protobulhari* (pozri *Trákovia*); pozri *umenie doby železnej* (Baleka)

nó-masky - drevené *polychrómované* masky *japonského* divadla *nó*, ktoré vzniká v období *Muromači* (1333-1573), vývoj pokračuje v inak sochársky nevýraznom období *Edo/Tokugawa* (1615-1868); masky predstavujú jednotlivé ľudské typy; pozri *maska*

Nomia - v gréckej mytológii nymfa, ktorá podľa jednej z verzií oslepila pastiera *Dafnisa*

nominále - menovitá hodnota peňazí, zvyčajne zaokrúhlená (100, 200, 1000); pozri *minca*

nominalizmus - stredoveký filozofický prúd vo vrcholnej a nescorej *scholastike* (12.-15.storočie), keď vznikol spor o "univerzálie"; univerzalisti vychádzajú z jednoty vecí a pojmu podmienenej stvorením (pozri *krásny sloh*); nominalisti pokladajú pojmy iba za mená (*nomina*), vymyslené svojvoľne pre pomenovanie zmyslovo vnímanej skutočnosti; nominalizmus vychádzal z predpokladu, že reálne existujú iba jednotlivé veci so svojimi individuálnymi vlastnosťami; nominalizmus v *scholastike* predstavoval pokrokový prúd stredovekého myslenia a bol príznačný svojím *realizmom*, pochopením pre individuálnosť a konkrétnosť, oddaným pozorovaním skutočnosti a pochopením pre jednotlivosti; vo výtvarnom umení nescorej gotiky ho predstavoval franko-flámsky prúd, protikladný *krásnemu slohu*; pozri *proporcie* (Baleka)

nomisma - byzantský zlatý *solidus* z 8.-12.storočia; pozri *byzantské mince*

Nona - v rímskej mytológii zriedkavejšie meno jednej z bohýň *osudu* (*Parky*); častejšie nazývaná *Cloto* (> z gréc. *Klóthó*); rozpriadala niť života; jej meno podľa deviateho mesiaca od počatia; pozri *rímski bohovia*

nondualita - pojem pre definovanie rôznych prvkov myslenia; objavuje sa i v iných ázijských náboženských tradíciách, ale s rôznymi významy a použitím; v západných kultúrach je termín nondualita tiež používaný v modernej duchovnosti a *New Age* pre „veľké tradície“; nondualita je vnímaná ako odmietnutie kartuziánskeho *dualizmu*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Nonduality>

Autor neuvedený: Nondualita

non finito - tal. – „nedokončenosť“

-letný štetcový ťah; typický pre ázijské umenia: *čchan-budhistické maliarstvo*, *zen-budhistické maliarstvo*; pozri *rukopis*, tzv. *čínsky voľný štetec*, *tušová maľba*, *tuš čínska*; *štetec*, *zvitkové maliarstvo*

Baleka: v sochárstve termín historickej technológie označujúci *nedokončenosť*, ktorá môže byť náhodná, podmienená napr. dobovými udalosťami, umelcovou smrťou, chybou materiálu (*kameň*, *drevo*), konštrukciou modelu (*armatúra*), nevydareným postupom pri odlievaní alebo nedokonalou formou (pozri *odlievanie do bronzy*) apod.; nedokončenosť môže byť aj zámerná, napr. nedokončenie sochy pre dielenskú výučbu (nálezy z egyptských sochárskych dielní); od nedokončených sôch treba odlišovať sochy dokončené, ktoré majú nedokončené niektoré časti; rôzne dôvody: zadná strana stredovekých sôch umiestňovaných k *pilierom* a ku zdi neopracovaná iba preto, lebo bola trvalo skrytá pohľad; ďalej technologický dôvod: vyberanie zadnej strany drevených sôch, aby sa predišlo pnutiu materiálu a tým popraskaniu dreva; akákoľvek nedokončenosť dôležitým zdrojom poznatkov pre historickú technológiu sochárstva a tým aj pre *dejepis umenia*, lebo umožňuje priamy rozbor samotného pracovného postupu vo stupňoch, keď je ešte naplno obnažený vzťah k materiálu, k nástrojom a spôsobu ich použitia, k celku aj detailu ap., čo do určitej miery zastiera dokončené dielo; termín *non finito* významovo súvisí s *torzom* a býva prenášaný aj na *maliarstvo* a *grafiku*; zámerná dokončenosť alebo nedokončenosť diela je spätá so životnou filozofiou a umeleckým svetovým názorom; v európskej tradícii od antiky vrátane *Byzancie* prevláda zámer úplnosti a tým aj hmotnej dokončenosti diela (existuje iba nezámerná nedokončenosť sôch); zámer dokončenosti v západoeurópskom umení obecné podmienený predstavou, že bytie je možné brať iba v jeho úplnosti; preto k úplnosti zobrazenia mieri románske aj gotické umenie, renesancia a ďalšie obdobia, hoci aj v nich sa objavuje *non finito* z najrôznejších príčin a tiež v najrôznejších významoch; zámerná nedokončenosť sochárskych a maliarskych diel sa v európskej tradícii objavuje až koncom 19.st. ako súčasť novej zmyslovej citlivosti a významového chápania sveta aj umenia; *non finito* zachováva rukopisné stopy, ozrejmuje zrod tvaru, obnažuje skryté vrstvy materiálu a jeho povahu apod.; nedokončenosť v tomto poňatí však mala stále význam dokončenosti (uplatnenie tohto poňatia napr. *impresionizme*); nedokončenosť výtvarného diela mala rozhodujúci význam vo východnom umení (najmä čínske a japonské umenie); európskemu vnímaniu spočiatku unikol význam tejto nedokončenosti, jej historické a myšlienkové východisko; príkladom východných umeleckých postojov k *non finito* je *tušová maľba*, v ktorom bola dôležitá čierna farba *tušu*, významovo spätá s najhlbším a tajomným jadrom vesmíru (čínske *űsuan* označuje čiernu farbu rovnako ako nevyčerpatelnosť vesmírneho bytia); preto má tušové maliarstvo veľký význam pre zen-budhistické umenie (pozri *zen-budhistické maliarstvo*, *zen-budhizmus*), ktoré prešlo 520 z Indie do Číny a 1191 do Japonska; nevysloviteľnosť a nezobraziteľnosť, avšak subjektívna poznateľnosť pravdy o vesmírnom bytí predpokladala neuzatvorenosť obrazu, tj. programové *non finito*, nakoľko dotvorený obraz by značil konečnosť, ktorá je v protiklade ku hlavnému zákonu: že všetko bytie je neukončené; tušová maľba, v ktorej sa uplatňuje plošnosť, jediný nástroj (*štetec*) a jediná farba (čierna tuš), spôsob maľby, kompozícia, zobrazenie deja na úzkom dlhom zvitku (pozri *zvitkové maliarstvo*, *makimono*, *kakemono*), odoberá vyobrazenému motívu jeho materiálnosť a abstrahuje ho aj pri realistickom videní; obraz má byť uzatvorený nie maliarom, ale kontemplatívnym nazeraním, ktoré objasňuje podstatu: premenlivosť a tým aj neukončenosť všetkého; vnímateľ tiež nemôže vidieť celok vyobrazení zvitku, ktorý medzi ľavou a pravou rukou pri prezeraní rozvíja, lebo vidí vždy iba jeho časť, celkom v duchu filozofickej predstavy o neprehliadnuteľnosti sveta, avšak napriek tomu poznateľnej pravdy o jeho celku a podstate; rysy neukončenosti majú aj verše, ktoré sú vpísované do obrazových zvitkov; neukončenosť nadobudla osobitný význam v európskom umení 20.storočia, v poňatí farby, zobrazení priestoru, maliarskeho aj sochárskeho tvaru (Rodin, M.Rosso, J.Wagner, sochárstvo abstraktného expresionizmu)

non objektivizmus - jeden z konštruktivistických prúdov *abstraktného umenia*

Nonoguči Rjúho - (1669); jap. 野々口立圓; rodným menom Nonoguči Čikašige; básnik haiku a maliar; pokladá sa za prvého autora a zakladateľa umenia *haiga*; študoval kresbu u majstra Kanó Tan'jú; považovaný za zakladateľa umenia *haiga*, pretože na zvitkoch s jeho veršami haiku sa obvykle nachádzajú aj kresby spolu s kaligrafickým zápisom poézie; Nonoguči je autorom obdivovanej série haigy Juniši Kuawase (1666) na tému čínskeho *horoskopu*, kde nakreslil symboly jednotlivých znamení ako zvierat oblečených v dobových *kimonách* doplnených haiku veršami; však nezaložil nikdy školu haigy, len školu haiku; písal aj prózu, hlavne haibun - cestovný denník

http://sk.wikipedia.org/wiki/Rj%C3%BAho_Nonogu%C4%8Di

nonpareille/nonparej - *písmo* o veľkosti 6 bodov

nony - v *rímskom kalendári* piaty deň väčšiny mesiacov v roku alebo siedmy deň marca, mája, júna, októbra; pozri *lararium, kalendy, idy; Biela sobota*

Nooms Reinier - Zeeman Reinier

Noort Adam van - (†1641); flámsky maliar a kresliar a jeden z učiteľov *Rubensa* a *Jacoba Jordaensa*; bol synom *L. van Noorta* (†1571); Van Noort maloval predovšetkým obrazy náboženských námetov a portréty; spolupracoval s *Marten de Vos* a *Ambrosius Francken* na dekoráciách pre Joyous Entry arcivojvodu Arnošta Rakúskeho v 1594; pôvodne pracoval v štýle manierizmu vyššie uvedených dvoch umelcov, neskôršie vyvinul svoj vlastný štýl, ktorý bol transformáciou *Frans Florisovho* romantizmu vykonaného v menšom meradle; neskôr s príchodom *Jacoba Jordaensa* do svojej dielne prijal niektoré z rysov dynamiky a monumentalitu baroka; pozri *flámski maliari renesanční flámski maliari barokoví, antverpskí členovia cechu sv. Lukáša*

https://en.wikipedia.org/wiki/Adam_van_Noort

https://www.google.sk/search?q=Noort+Adam+van&espv=2&biw=1850&bih=951&tbm=isch&tbq=u&source=univ&sa=X&ved=0CCkQsARqFQoTCP_m-N6L48gCFSLPcgodAi8GQA

A. Van Noort: Kázeň Jána Krstiteľa (1601)

A. Van Noort: Posledná večera (16.st.)

A. Van Noort: Lady Godiva (1586)

A. Van Noort: Kristus žehná malým deťom (1600)

A. Van Noort: Lót a jeho dcéry (16.-17.st.)

A. Van Noort: Pochybnosti sv. Tomáša (16.-17.st.)

Noort Lambert van - (†1571); flámsky renesančný maliar; bol dôležitý maliar a architekt, ktorý sa stal otcom maliara Adam van Noort; roku 1547 sa stal členom *antverpského cechu sv. Lukáša*; maliarom v technike olejomalby rovnako ako navrhovateľ farebného skla (pozri vitráž); pozri *flámski maliari renesanční*

<https://art.famsf.org/lambert-van-noort>

L. van Noort: Posledná večera (1566)

L. van Noort: Uzdravenie slepého Tobiáša (návrh, 16.st.)

L. van Noort: Vstup zvierat do Noemovej archy (1557)

L. van Noort: Posledná večera (16.st.)

L. van Noort: Utrpenie v záhrade (16.st.)

L. van Noort: Kristus pred Pilátom (16.st.)

L. van Noort: Oplakávanie (16.st.)